

УДК 658.147

М. П. Ліщинський,
аспірант, Національний університет біоресурсів і природокористування України

СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІНТЕГРОВАНИХ КОРПОРАТИВНИХ СТРУКТУР В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

M. Lischinsky,
Postgraduate student, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

STATUS AND TRENDS INTEGRATED CORPORATE STRUCTURES IN THE AGRICULTURAL SECTOR UKRAINE

У статті розглянуто тенденції розвитку та формування корпоративних структур в аграрному секторі економіки та особливості їх діяльності в сучасних умовах.

The article reviews trends and forming corporate structures in the agricultural sector, and especially their activity in the modern world.

Ключові слова: корпорація, акціонерне товариство, холдинг, концерн, асоціація, промислово-фінансові групи, консорціум.

Key words: corporation, joint stock company, holding, concern, association, industrial and financial group, consortium.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

У сучасних умовах ринкової економіки відбувається системне перетворення ринкових відносин, що супроводжується масштабною зміною форм власності суб'єктів господарювання.

Аналізуючи досвід країн з розвинутою економікою, можна стверджувати, що розвиток корпоративного сектора сприяє концентрації капіталу та інвестування його у напрями, що забезпечують продуктивність та конкурентоспроможність підприємств на національних та світових ринках, знищують бар'єри між працею та капіталом, сприяють розвитку економіки, формуванню корпоративної культури, вирішення соціальних проблем в країні, стабільності зайнятості населення.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідженням проблематики створення та функціонування нових організаційно-правових форм господарювання, розвитку інтегрованих структур на корпоративних засадах присвячені праці багатьох вчених, зокрема Андрійчук В.Г., Євтушевського В.А., Задихайло Д.В., Козаченко Г.В., Кібенко О.Р., Малік М.Й. та ін.

МЕТА СТАТТІ

Метою даної статті є дослідження та обґрунтування створення та розвитку корпоративних форм в аграрному секторі економіки України та підвищення їх конкурентоспроможності.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Розвиток аграрного підприємництва в Україні на сучасному етапі характеризується докорінною перебудовою інституціональної структури сільського господарства, що пов'язано із процесами капіталізації, консолідації та агропромислової інтеграції. Зазначені процеси є абсолютно закономірними і впливають із логіки ринкових трансформацій. У результаті, виникло нове явище, коли несільськогосподарські суб'єкти активно беруть участь у сільськогосподарському виробництві, контролюють значні за розміром земельні масиви, володіють іншими активами в агропромисловому комплексі та здійснюють значні інвестиції в аграрну сферу економіки.

Різні типи дрібних агроформувань порівняно з великими компаніями мають певні недоліки: втрата "ефекту масштабу"; розпорошення фінан-

сового, кадрового, науково-технічного потенціалів; здійснення великих інноваційно-інвестиційних проектів; неспроможність конкурувати з досвідченими та впливовими бізнес-альянсами ЄС та світу.

Сьогодні національний корпоративний сектор економіки України представлений такими його складовими [8, с. 117]:

— акціонерний — у вигляді первинних його елементів, зокрема приватних і публічних акціонерних товариств, державних акціонерних компаній;

— похідний — інтеграційні формування (асоціації, корпорації, концерни, холдинги, дочірні підприємства та ін.);

— неакціонерний корпоративний сектор — включає інші господарські формування та підприємства, котрі підпадають під визначення корпоративних підприємств відповідно до вітчизняного законодавства.

Корпорацію можна розглядати як: "корпоративне підприємство" та "корпоративне об'єднання". Корпоративні підприємства створюються злиттям капіталів з метою отримання прибутку, до яких належать акціонерні та неакціонерні господарські товариства.

Для забезпечення ефективного розвитку агропродовольчого сектора та конкурентоспроможності його продукції повинні функціонувати тільки такі організаційно-правові форми підприємницьких структур, які зможуть досягнути успіху як на національному, так і на світовому рівнях.

Регіональний досвід свідчить про різноманітність інтеграційних форм господарювання. Основною організаційно-правовою формою інтеграції в агропромисловому виробництві є об'єднання різного рівня, які виступають у формі інтеграції-асоціації. При цьому на практиці часто поєднуються функції та організаційно-правові форми господарювання.

Одне із ключових понять у корпоративних відносинах та корпоративному управлінні — це "корпорація". Слід зазначити, що законодавство різних країн по-різному трактує поняття "корпорація". У деяких з них, наприклад у США, взагалі не існує єдиного закону, в якому визначено поняття "корпорація" [6, с. 77].

Поширення поняття корпорація призвело до того, що в сьогодні термін застосовується до безлічі економічних явищ. Та, на жаль, на сьогодні існує мало систематизованих досліджень, що стосується питання, які форми підприємницьких структур можна віднести до корпорацій.

Корпоративна форма бізнесу — це відносно новий феномен, що виник і розвивається як відповідь на особливі потреби бізнесу. У термінах права корпорація визначається як група осіб,

які надали певній своїй частині юридично визнане право бути самостійним утворенням з власними правами, привілеями і обов'язками (на відміну від тих, що властиві всім членам товариства) [4, с. 25].

В.А. Євтушевський при дослідженні об'єктів корпоративного управління в Україні зазначає, що до корпорацій відносяться акціонерні товариства, а також та частина товариств з обмеженою відповідальністю, в яких управління відокремлене від власності [7, с. 19].

Узагальнюючи різноманітні підходи до формування теорії корпоративного управління в АПК, Саблук П. відмітив, що агропромислова корпорація визначається перспективною формою інтеграції економічних відносин між суб'єктами виробничо-трудоного процесу. Корпоративні відносини виражені в добровільному об'єднанні власників капіталу, тому менеджмент формує механізм поєднання і узгодження інтересів учасників. По суті це найбільш демократична виробнича система, що здатна врахувати інтереси учасників та базується на колективному використанні приватної власності. За таких умов забезпечується високий рівень мотивації праці і ефективного менеджменту організаційного розвитку підприємств агропромислового комплексу [9, с. 36].

Акціонерні товариства є поширеною формою господарських товариств в Україні. Це викликано не лише їх великою поширеністю у світі, а й тим, що значна частина приватизованих підприємств набула форм акціонерних товариств. У світовій практиці корпоративне управління здійснюється насамперед в акціонерних товариствах, тому їх винятково важлива роль в економіці змушує докладно зупинитись на цій формі корпоративних утворень.

Розглядаючи корпоративне управління, слід звернути увагу на сам термін "корпорація" — це поняття не нове, ще А. Сміт у своїй праці "Дослідження про природу і причини багатства народів" визначив цю категорію як акціонерну форму організації підприємництва. На практиці корпорації в більшості випадків організуються у формі акціонерного товариства, яке характеризується як корпоративна форма бізнесу, самостійна як юридична особа, обмежена відповідальність кожного акціонера, можливість передачі акцій іншим особам, централізоване управління корпорацією тощо. Тому загалом управління корпорацією може виглядати таким чином (рис. 1) [11, с. 274—275].

Практика економічно розвинутих країн з ринковою економікою переконливо довела високу ефективність функціонування акціонерних товариств, які стали тут домінуючою формою підприємництва. В США, наприклад, 90% про-

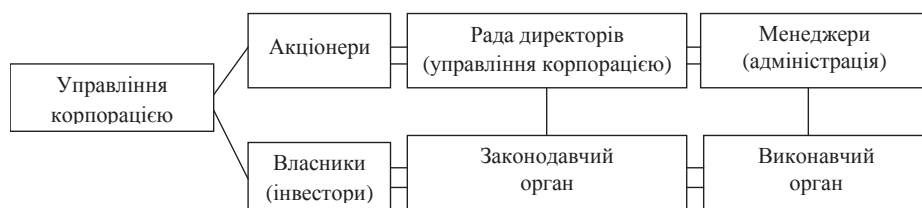

Рис. 1. Взаємозв'язок суб'єктів у системі управління корпорацією

Останніми роками дедалі більшого поширення набуває розвиток агрохолдингів, які займаються виготовленням та торгівлею агропродовольчої продукції, закуповують сировину, постачають ресурси для сільського

господарства тощо. дукції добувної та обробної промисловості виробляється акціонерними підприємствами. На переважно акціонерній формі власності функціонують оптова торгівля, банківська і кредитно-фінансова система. Меншою мірою акціонерна форма капіталу застосовується в сільському господарстві цих країн, але й тут вона демонструє переваги, особливо у великих аграрних спеціалізованих виробництвах [2, с. 78].

На сьогодні акціонерна організаційно-правова форма ведення бізнесу набула широкого поширення в сфері сільського господарства України, оскільки суттєво впливає на вирішення проблем, пов'язаних із забезпеченням сталого економічного зростання. Водночас потрібно врахувати, що сучасний економічний, соціально-політичний розвиток України відбувається в умовах зростання впливу інтеграційних процесів, що характерно до сучасного етапу розвитку світового господарства.

У сучасних умовах акціонерна форма підприємництва виступає могутнім засобом побудови господарської системи, що базується на недержавних формах суспільної відповідальності. При цьому широке освоєння акціонерних форм сприяє утвердженню дійсно справедливого характеру привласнення засобів і результатів виробництва, а саме долається відчуженість від власності безпосередніх працівників підприємств.

В аграрному секторі економіки України за сьогоднішніх умов господарювання перспективним вважається розвиток фінансово-агропромислових груп, тобто корпоративних структур, що об'єднують декілька господарюючих суб'єктів на основі горизонтальної і вертикальної інтеграції, які частково або повністю консолідують свої ресурси для реалізації інноваційних проєктів (програм), ставлячи за мету забезпечення конкурентоспроможності та підвищення ефективності виробництва продукції агропромислового комплексу, забезпечення продовольчої безпеки і створення робочих місць. Разом з тим, В.Г. Андрійчук виділяє таку інтегровану структуру як фінпроагрохолдинг, що утворилася в результаті проникнення фінансового капіталу в агропромислове виробництво, за якого фінансовий капітал, насамперед банківський, починає контролювати діяльність переробних та аграрних підприємств [8, 118].

господарства тощо.

На нашу думку, розвиток холдингової структури управління в АПК є однією з форм вирішення протиріччя ведення спільного великого бізнесу: між потребою збільшення кількості його учасників і збереження рівня узгодженості дій окремих юридичних осіб відповідно до загальної місії та стратегії власника холдингу на принципах забезпечення єдності інтересів.

Головна мета створення холдингових компаній в АПК полягає в запровадженні у виробництво передових досягнень науки та техніки, що насамперед полягає в нарощенні виробничого потенціалу учасників холдингу.

На сьогодні в аграрному секторі економіки відбувається тенденція до об'єднання сільськогосподарських підприємств у агрохолдинги, що являють собою вертикальну інтегровану структуру, яка об'єднує під єдиним управлінням заготовку сільськогосподарських культур, їх перероблення та виготовлення готової продукції, а також така, що здійснює залучення інвестицій від сторонніх зацікавлених осіб та організацій для подальшого впровадження власних проєктів розвитку сільського господарства.

Агрохолдинги, як правило, — це чисто бізнесові проєкти, основною метою яких є примноження капіталу. Інтегруючи всі елементи агро-індустріального виробництва і продовольчого маркетингу у своїй структурі, конкурентна перевага досягається завдяки застосуванню нових технологій у сільському господарстві, обробці, логістиці, контролю якості та продажу кінцевого продукту. Агрохолдинги виробляють більш конкурентоспроможну продукцію, що є важливим аспектом для України після її приєднання до СОТ та експансії в ЄС і світові ринки. Отже, внесок агрохолдингів до економічного зростання і розвитку є позитивним [1, с. 3].

Агрохолдинг — це специфічна форма володіння акціонерним капіталом, за якої материнська компанія, володіючи контрольним пакетом акцій інших підприємств, здійснює управління і контроль за їх діяльністю і завдяки цьому об'єднує їх в єдину організаційну структуру з відповідними цілями і місією [5, с. 6].

Основними цілями формування агрохолдингів є [3, с. 287]:

— створення технологічно взаємопов'язаних виробничих і збутових ланцюгів, що забезпечує безперебійне функціонування всіх включених в них підприємств і меншу їх залежність від зовнішніх постачальників, зокрема зниження трансакційних витрат і ризик роботи з партнерами по вертикальному виробничому ланцюгу;

— оптимізація структури управління, в процесі якої керівництво головної компанії може зосередитися на розробці і вирішенні стратегічних завдань, що забезпечують перспективний розвиток всієї групи компаній;

— організація власної сервісної мережі, коли окремі служби підприємств (ремонтні, транспортні, будівельні, збутові тощо) реорганізуються і реєструються як окремі юридичні особи, які в централізованому порядку обслуговують всі підприємства, що входять в холдинг;

— диверсифікація бізнесу, коли в агрохолдинг входять різні види підприємств, що виробляють різні види продукції або послуг.

Станом на 1 січня 2012 року в Україні функціонує 105 агрохолдингів [8, с. 118]. На сьогодні 3 млн га землі в Україні контролюють 25 найбільших агрохолдингів, що складає 10% українського ріллі (табл. 2), при цьому одним з найбільшими агрохолдингами України є ТОВ "Українські аграрні інвестиції" (близько 330 тис. га), ВАТ "Маріупульський металургійний комбінат ім. Ілліча" (близько 235 га), Агрохолдинг "Мрія" (близько 220 тис. га). Так, в середньому на один агрохолдинг припадає близько 165 тис. га ріллі, а також слід зазначити, що більшість агрохолдингів займається виробництвом цукру та вирощуванням зернових культур [12]. Земельний банк 25 найбільших аграрних холдингів складає приблизно 3 млн га із 40—42 млн га сільгоспугідь України [13].

До п'ятірки найбільших орендарів сільськогосподарських угідь також увійшли компанії "Миронівський хлібопродукт" (280 тис. га) і "Астарта-Київ" (170 тис. га). Земельний банк 25 найбільших аграрних холдингів складає приблизно 3 млн га із 40—42 млн га сільгоспугідь України.

Досліджуючи діяльність агрохолдингів як форми ведення бізнесу, можна стверджувати, що основними шляхами їх створення є інвестування іноземного чи вітчизняного капіталу. Наприклад, за зазначеною схемою створено ЗАТ "Райз-Максимко" через злиття "Райз-Агро" та агрофірми "Максимко". Холдинг переважно займається вирощуванням та доробкою насіння зернових, технічних й кормових культур, молочним скотарством. Компанія обробляє понад 160 000 га посівних площ (станом на весну 2010 року), має 24 філії в різних ґрунтово-кліматичних зонах України, 6 насінневих заводів та цукровий завод.

На нашу думку, в аграрному секторі економіки холдинг слід розглядати як сільськогосподарське підприємство корпоративного типу, основною метою діяльності якого є створення та завоювання нових ринків, зниження витрат, підвищення вартості компанії, її капіталізація та інше.

Підсумовуючи вищевикладене, слід акцентувати увагу на тому, що агрохолдинг є досить особливою формою володіння акціонерним капіталом, за якої материнська компанія, маючи контрольний пакет акцій інших суб'єктів господарювання, здійснює контроль та управління їх діяльністю і завдяки цьому об'єднує їх в єдину організаційну структуру з відповідними цілями і місією. Форма акціонерних товариств є найбільш привабливими організаційними формами для діяльності та функціонування холдингів в аграрній сфері, оскільки використовуючи зазначену організаційно-правову форму ведення бізнесу, агрохолдинги активно залучають капітал через випуск та розміщення акцій на фондових біржах за кордоном.

Агрохолдингові компанії повинні стати основою технологічного, організаційного та соціально-економічного удосконалення агропромислового виробництва на базі досягнень науки, освоєння нової техніки, технології, прийомів організації виробництва і праці.

Завдяки агро-індустріальній вертикальній інтеграції, агрохолдинги, як правило, є ефективними бізнес-проектами з преференційним доступом до капіталу, ринків, політичної допомоги та інновацій. Інтегруючи всі елементи агро-індустріального виробництва і продовольчого маркетингу у своїй структурі, конкурентна перевага досягається завдяки застосуванню нових технологій у сільському господарстві, обробці, логістиці, контролю якості та продажу кінцевого продукту.

Промислово-фінансові групи — це один із найважливіших елементів сучасної економіки будь-якої країни світу, спрямованої на розвиток виробничого сектора, досягнення стійкого економічного зростання, під якою розуміється об'єднання найбільших капіталів сфери виробництва й найбільших банківських капіталів, що мають спільні інтереси, загальну стратегію й кошти для їх досягнення.

Однією з перспективних ринкових інтегрованих структур у сучасній економіці є промислово-фінансові групи та їх різновид — аграрно-промислово-фінансові групи в агропромислово-виробництві [10, с. 116].

На сьогодні у нових ринкових умовах створення промислово-фінансових груп обумовлено соціально-економічними умовами, в яких знаходиться аграрний сектор України.

Переважно в Україні сільськогосподарська продукція переробляється на великих підприємствах, потужності яких було в основному розміщені в районних центрах, географічно віддалених від виробників сировини. Радгоспи та колгоспи в більшості не мали своїх переробних підприємств: ковбасних цехів, консервних заводів, млинів, потужностей з переробки молока та інших сільгосппродуктів, що призвело до того, що в сучасних умовах транспортування сировини на переробку великим підприємствам, значно віддаленим від товаровиробників, стало збитковим. Все це дало поштовх до створення потужних товаровиробників сільськогосподарської продукції.

Сучасні промислово-фінансові групи — це диверсифіковані багатофункціональні структури, створені на основі об'єднання капіталів підприємств, кредитно-фінансових установ та інших організацій з метою максимізації прибутку, підвищення ефективності виробничих і фінансових операцій, посилення конкурентоздатності на внутрішньому і зовнішньому ринках, зростання економічного потенціалу всієї групи у цілому і кожного із її учасників окремо [14, с. 45]. Розвиток промислово-фінансової групи стає досить перспективним шляхом для розвитку та формування сучасного виробництва.

Агропромислова фінансова група — це група суб'єктів господарювання, які знаходяться під безпосереднім або опосередкованим контролем юридичної чи фізичної особи (групи осіб), які пов'язані між собою юридичними та господарськими відносинами з метою синтезу аграрного, промислового, кредитно-фінансового, торговельного капіталу для забезпечення справедливого перерозподілення кінцевого прибутку (збитку) і подолання цінового диспаритету, створення найбільш сприятливого ринкового середовища для реалізації масштабних аграрних бізнес-проектів та державних програм, установлення максимально ефективного контролю за ринком виробництва, переробки й збуту продукції та підвищення конкурентоспроможності всіх учасників на основі реалізації інвестиційно-інноваційної стратегії розвитку [10, с. 116].

Останнім часом посилюється мотивація підприємств до входження в промислово-фінансові групи, оскільки їх розвиток дає змогу забезпечити контроль над підприємствами і фінансово-кредитними установами в інтересах налагодження вигідних технологічних і господарських зв'язків. Багатьох економічних суб'єктів приваблює перспектива спільної реалізації пріоритетних загальнонаціональних програм, отримання необхідної державної підтримки ресурсів на поповнення оборотних коштів і технічне переоснащення виробництва, освоєння довгострокових і перспективних інвестиційних проектів. Промис-

лово-фінансові групи, які охоплюють промислові підприємства, дослідні організації, торговельні фірми, банки та інші структури та засновані на внутрішніх договірних відносинах, стали своєрідним каркасом ринкової економіки багатьох країн.

Характерною рисою сучасного етапу розвитку промислово-фінансових груп є їх багатогалузева спрямованість, що дозволяє оперативно реагувати на зміни ринкової кон'юнктури. Разом із тим, незважаючи на стійку тенденцію до диверсифікацію діяльності, спостерігається створення й функціонування промислово-фінансових груп із вираженою специфікацією. Мова йде насамперед про формування промислово-фінансових груп на основі технологічно пов'язаних підприємств, завдяки чому досягається максимальна концентрація матеріальних і фінансових ресурсів на якомусь одному або декількох напрямках, що дають найбільший ефект, і відтинаються другорядні, малоефективні сфери діяльності.

Враховуючи вищевикладене, можна говорити про те, що інтеграція в рамках промислово-фінансових груп передбачає наявність консолідованих доходів, сфер діяльності та функцій структурних одиниць, які входять до складу промислово-фінансових груп.

Концерн представляє собою об'єднання підприємств, що здійснюють спільну діяльність на основі добровільної централізації функцій науково-технічного та виробничого розвитку, а також інвестиційної, фінансової, зовнішньоекономічної та іншої діяльності. В основу формування концерну покладено принципи економічно доцільної спеціалізації, кооперації, інтеграції та диверсифікації видів діяльності: науки, виробництва, збуту, матеріально-технічного постачання та ін. При цьому лише гнучка система управління відповідає умовам конкурентної боротьби [6, с. 88].

Для прикладу розглянемо діяльність концерну "Укрпромінвест груп", який є одним з найбільших вітчизняних підприємств "Український промислово-інвестиційний концерн", до складу якого в 2005 році входило понад 30 підприємств різних напрямів діяльності. Концерн був заснований у 1993 році, метою його заснування є інвестиції в промисловість України. Протягом 12 років економічні умови докорінно змінювалися, і концерн успішно моделював свою роботу згідно з вимогами національного законодавства та тогочасними ринковими умовами.

Співзасновниками групи "Укрпромінвест" є такі відомі в Україні підприємства, як: "Рошен" та усі кондитерські фабрики, що входять до його складу, "Рідна марка", промислово-інвестиційний холдинг "Богдан", ВАТ "Черкаський автобус", Луцький автомобільний завод, ЗАТ "Укрп-

ромінвест" також став співзасновником нової структури — свого фактичного наступника. Діяльністю об'єднання є інвестування в економіку України через розвиток наявної бази підприємств, вихід на міжнародні ринки фінансових запозичень з перспективою роботи на західних ринках цінних паперів.

У розвинутих країнах майже 80 % промислового виробництва об'єднано обмеженими групами концернів; наприклад, у США їх 500. Такі концерни — це вертикально інтегровані структури, до складу яких входять довгі планові ланцюги заводів високих технологій [6, с. 89].

Агропромисловий концерн (створюється шляхом скупки контрольних пакетів акцій різних підприємств, укладання договорів про спільність інтересів), на відміну від холдингової компанії, що працює в широкому спектрі ринків, частіше за все концентрується на виробництві і реалізації однієї групи продуктів [10, с. 115].

Асоціація (підприємницька) — це некомерційна організація, яка складається з компаній, що добровільно об'єдналися, та створюється для сприяння їх бізнесу. Такого роду асоціації переважно займаються лобістською діяльністю, спрямованою на захист інтересів компаній — членів асоціації в законодавчих, виконавчих та судових органах на загальнодержавному та місцевому рівнях. Асоціація є юридичною особою. Підприємства, що входять до асоціації, зберігають господарську самостійність, право юридичної особи, не змінюють форм власності. Як правило, асоціація не є вищим органом щодо підприємств, що входять до її складу, вона виконує ті функції та має ті повноваження, які добровільно делегуються їй підприємствами-учасниками.

Асоціація може виконувати такі функції: підвищення професійного рівня вчених, інженерів та службовців, розробка стандартів на продукцію галузі, збір, обробка та публікація статистичних даних щодо виробництва та ринків відповідної продукції, проведення конференцій представників компаній галузі щодо питань управління, фінансової звітності та інших економічних питань.

Агроконсорціум — це форма господарювання, заснована на кооперації аграрних і промислових підприємств, а також банків з можливою участю в спільній діяльності підприємств та організацій інших галузей — будівельних, торговельних, наукових тощо.

Вони створюються приватними компаніями за ініціативою, а іноді й за участю державних органів з метою вирішення науково-дослідницьких завдань, що мають загальний інтерес для компанії та уряду. Ця форма об'єднання створюється, коли наукові і фінансові ризики

дослідної програми досить значні, щоб їх могло взяти на себе одне підприємство. В той же час реалізація цієї програми має велике значення для економічного розвитку країни, але конкретні комерційні результати недостатньо визначені.

Інтеграційні процеси викликані тим фактом, що аграрний сектор все більше скоюється у бік дрібнотоварного виробництва, що не влаштовує підприємства машинобудування і харчової промисловості, які в процесі розвитку ринкових відносин (а також за обсягами залучення інвестицій, модернізації виробництва, створенню ринкової інфраструктури) значно випередили в своєму розвитку виробників сільськогосподарської продукції.

Тому прихід в аграрний сектор промисловців, переробників, трейдерів продиктований життєвою потребою. Останнім часом спостерігається збільшення інтеграційних угод між сільськогосподарськими підприємствами, зерновими компаніями, представниками цукрової, молочної, олієжирової, плодоовочевої промисловості й іншими суб'єктами аграрного ринку.

ВИСНОВКИ

Головна мета створення сучасного інтегрованого об'єднання полягає не тільки у встановленні прямих зв'язків між учасниками, усуненні посередницьких ланок, скороченні витрат та збільшенні прибутку, а й у забезпеченні фінансової сталості його учасників (подолання проблеми диспаритету цін), визначенні об'єктивного підходу до розподілу прибутку шляхом конструктивної взаємодії банків з виробничою сферою, особливому режимі кредитування та оподаткування економічної діяльності. Тому державі необхідно створити сприятливі організаційно-правові та фінансово-економічні умови для інтеграційних процесів і формування корпоративного сектора. Для цього необхідно визначити пріоритетні секторальні напрями розвитку аграрного ринку і групи великих корпоративних структур (корпорацій), які функціонують на ньюму.

Роблячи загальний висновок щодо тенденцій змін організаційно-правових трансформацій аграрних підприємств в Україні, можна стверджувати, що в найближчій перспективі буде продовжуватися процес концентрації землі агрохолдингами через її оренду та банкрутство неефективних аграрних підприємств. Цей чинник потрібно враховувати при розбудові аграрної політики держави та програм підтримки розвитку сільських територій. Однак, цілком можливо, що в довгостроковій перспективі будуть зменшуватися масштаби землекористування та організуватися в інші організаційні форми аграрного бізнесу. Ці процеси будуть визначати аграрна

політика держави та світові тенденції на ринках сільськогосподарської продукції і продовольства.

Література:

1. Агрохолдинги в Україні: добре чи погано? [Електронний ресурс]. — http://www.ier.com.ua/files//Konsult_Work_Ukr/AgPP%2021_Ukr.pdf

2. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств: Підручник — 2-ге вид. доп. і перероблене/ В.Г. Андрійчук — К.:КНЕУ, 2002. — 624 с.

3. Болгарова Н.К., Паневник Т.М. Розвиток формувань холдингового типу як перспективна форма інтеграційних процесів в аграрному секторі економіки // Науковий Вісник НУБіП України — 2010. — Вип. 154. — Ч.3. — С. 284—292.

4. Демб А., Нойбауер Ф.Ф. Корпоративне управління: віч-на-віч з парадоксами / Пер. з англ. — К.: Основи, 1997. — 302 с.

5. Дем'яненко С. І. Організаційно-правові трансформації аграрних підприємств та їх вплив на розвиток галузі й сільських територій // Формування ринкової економіки: зб. наук. праць. — Спец. вип. — 2011. — Ч. 1. — С. 3—11.

6. Довгань Л.Є., Пастухова В.В., Савчук Л.М. Управління корпораціями: монографія. — К.: ІВЦ "Видавництво "Політехніка", 2004. — 236 с.

7. Євтушевський В.А. Корпоративне управління: Підручник. — К.: Знання, 2006. — 406 с.

8. Коваленко О.В. Розвиток корпоративно-інтегрованих агроформувань: зарубіжний досвід і українська практика // Облік і фінанси АПК. — 2011. — № 1. — С. 116—120.

9. Корпоративне управління в Україні: менеджмент, фінанси, аудит. Матеріали п'ятого Пленуму Спілки економістів України та міжнародної науково-практичної конференції / Під загальною редакцією В.В. Оскольського. — К., 2006. — 180 с.

10. Майстро С.В. Державна політика стимулювання інтеграційних процесів в аграрному секторі в умовах глобалізації // Публічне управління: теорія та практика. — 2010. — № 2. — С. 113—119.

11. Прокопчук Л.М. Формування системи корпоративного управління в акціонерних товариствах // Сталий розвиток економіки. — 2012. — № 13 (3) — С. 273—278.

12. ТОП-25 лендлордів України / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://domik.volyn.ua/articles/top-25-lendlordiv-ukraini>

13. Топ 100 латифундистів України 2012 / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://latifundist.com/rating/top-100-latifundistov-ukrainy>

14. Уманців Г.В. Холдингові компанії та промислово-фінансові групи у сучасній економіці. — К.: ВІРА-Р, Альтпрес, 2004. — 429 с.

References:

1. Agroholdings in Ukraine: Good or Bad? (2008), available at: http://vww.ier.tsom.ua/files//Konsult_Work_Ukr/AgPP%2021_Ukr.pdf.

2. Andriychuk V.H. (2002) Ekonomika ahrarnykh pidpriemstv [Economy farms] — 2nd ed, KNEU, Kyiv, Ukraine.

3. Bolharova N.K. and Panevnyk T.M. (2010) "Development of holding such groups as a promising form of integration processes in the agricultural sector", Naukovyj Visnyk NUBiP Ukrainy, vol. 154, pp. 284—292.

4. Demb A. and Nojbauer F.F. (2002) Korporatyvne upravlinnia: Vich-na-vich z paradoksamy [Corporate Governance: Face to face with paradoxes], Osnovy, Kyiv, Ukraine.

5. Dem'ianenko S. I. (2002) "The organizational transformation of agricultural enterprises and their impact on the industry and rural", Zbirnyk naukovykh prats Formuvannia rynkovoї ekonomiky, vol. 1, pp. 3—11.

6. Dovhan' L.Ye., Pastukhova V.V. and Savchuk L.M. (2004), Upravlinnia korporatsiiamy [Management corporations], IVTs "Vydavnytstvo "Politekhnik", Kyiv, Ukraine.

7. Yevtushevs'kyj V.A. (2006), Korporatyvne upravlinnia [Corporate Governance], Znannia, Kyiv, Ukraine.

8. Kovalenko O.V. (2011), "The development of integrated corporate agricultural enterprises: foreign experience and Ukrainian practice", Oblik i finansy APK, vol. 1, pp. 116—120.

9. V.V. Oskol's'kyj (2006), Korporatyvne upravlinnia v Ukraini: menedzhment, finansy, audyt. Materialy p'iatoho Plenumu Spilky ekonomistiv Ukrainy ta mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii [Corporate Governance in Ukraine: management, finance, audit. Proceedings Fifth Plenum of the Union of Economists of Ukraine and international scientific conferences], Kyiv, Ukraine.

10. Majstro S.V. (2010), "State policy to encourage the integration processes in the agricultural sector in the context of globalization", Publichne upravlinnia: teoriia ta praktyka, vol. 2, pp. 113—119.

11. Prokopchuk L.M. (2012), "Formation of corporate governance in joint stock companies", Stalyj rozvytok ekonomiky, vol. 13(3), pp. 273—278.

12. Top 25 landlords Ukraine, available at: <http://domik.volyn.ua/articles/top-25-lendlordiv-ukraini>.

13. Top 100 latyfundystov UKRAINE (2012), available at: <http://latifundist.com/rating/top-100-latifundistov-ukrainy>.

14. Umantsiv H.V. (2004), Kholdynhovi kompanii ta promyslovo-finansovi hrupy u suchasnij ekonomitsi [Holdings and financial-industrial groups in the modern, VIRA-R, Al'tpres, Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 29.09.2013 р.